

УДК 378.14:81'25

О. О. Павленко

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземної філології,
перекладу та професійної мовної підготовки
Університету митної справи та фінансів

К. С. Чой

доктор теологічних наук,
доцент кафедри іноземної філології,
перекладу та професійної мовної підготовки
Університету митної справи та фінансів

О. Є. Бондар

старший викладач кафедри іноземної філології,
перекладу та професійної мовної підготовки
Університету митної справи та фінансів

Д. Й. Бе

магістр з корейської мови,
доцент кафедри іноземної філології,
перекладу та професійної мовної підготовки
Університету митної справи та фінансів

О. О. Горбаньова

старший викладач кафедри іноземної філології,
перекладу та професійної мовної підготовки
Університету митної справи та фінансів

СТАНДАРТИ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ, ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ, США, АВСТРІЇ)

У статті розглядається питання стандартів підготовки перекладачів на прикладі окремо взятих країн (України, Південної Кореї, США, Австрії). Уперше здійснено порівняльний аналіз вимог систем підготовки перекладачів у різних країнах із різних частин світу з погляду наявності/відсутності стандарту підготовки перекладачів. Спочатку розглянуто категоріально-понятійний апарат (від поняття «стандарт», «професійний стандарт», «освітній стандарт» до деяких класифікацій освітніх стандартів), визначено поняття «стандарти підготовки перекладачів». Описано стан проблеми в кожній із країн, що досліджувалася, і наведено загальний огляд чинних стандартів. Установлено, що питання стандартизації підготовки перекладачів є актуальним для всіх країн, що досліджувалися, через щорічне зростання світового ринку перекладу. Виявлено наявність національних стандартів підготовки перекладачів у кожній із країн. З'ясовано, що національні стандарти підготовки перекладачів мають певні несуттєві відмінності, але в головному вони збігаються: національні стандарти підготовки перекладачів є освітніми стандартами, які корелюють із професійними стандартами для професії перекладача та відповідають актуальним потребам ринку праці. Національні стандарти підготовки перекладачів у кожній із країн виступають у ролі стандартизованих інструментів вимірювання якості вищої освіти для спеціальностей із перекладу. Обґрунтовано, що для досягнення цілі № 4 «Якісна освіта» із цілей сталого розвитку України головним чинником є відповідність результатів освіти вимогам освітніх і професійних стандартів, зокрема, й для перекладацької професії. Автори перспективи подальших наукових пошуків убачають у дослідженні можливостей для більшої лабільності стандартів підготовки перекладачів в умовах швидко мінливих вимог глобального конкурентного економічного ринку.

Ключові слова: підготовка перекладачів, стандарти, професійні стандарти, освітні стандарти, стандарти підготовки перекладачів.

Постановка проблеми. Зіставлення сфери праці і сфери професійної підготовки, максимальне зближення навчального процесу в закладі вищої освіти з майбутньою професійною діяль-

ністю випускників, кореляція освітніх і професійних стандартів – усе це є не просто вимогою, а й невідкладною потребою сьогодення. Головним завданням як науковців, так і практиків останне

десятиліття стало розроблення освітніх стандартів відповідно до професійних стандартів певної сфери, в основу яких має бути покладено компетентнісний підхід. Ця системна дослідницька робота спрямована на стандартизацію результатів навчання як «дієвого інструменту для проектування «чутливих» до вимог ринку освітніх програм і розробки прозорих і порівняльних кваліфікацій нового формату» [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Наш аналіз підтвердив, що достатньо повний огляд стандартів освіти, а в певних сферах і професійних стандартів представлено в працях вітчизняних і закордонних учених (С. Амеліна, В. Білов, В. Гаманюк, С. Клепко, В. Ледньов, О. Мархева, Д. Мовчан, О. Овчарук, О. Павленко, В. Сластьонін, А. Тайджман, О. Трякіна, Т. Хьюсен тощо). Однак питання стандартів підготовки перекладачів потребує свого подальшого вивчення, зважаючи на вимоги глобального ринку праці до якості вищої освіти. Тобто йдеться про «вимоги до рівня здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти» [2, с. 66].

Мета статті. Головною метою цієї статті є дослідити питання стандартизації підготовки перекладачів на прикладі чотирьох країн світу (України, Південної Кореї, США, Австрії) та надати загальний огляд чинних стандартів.

Виклад основного матеріалу. У стратегічному документі «Цілі Сталого Розвитку: Україна. Завдання та індикатори», затвердженому на саміті ООН у 2016 році, одним із індикаторів досягнення цілі 4 «Якісна освіта» визнано місце України в рейтингу Global Competitiveness Report за напрямом «вища освіта» [2, с. 64–65]. А зважаючи на той факт, що «світовий ринок перекладу зростає на 15–25% щорічно» [3, с. 126], то до якості вищої освіти, яку здобудуть студенти – майбутні перекладачі, висуваються вимоги відповідно до стандартів вищої освіти і професійних стандартів для перекладацької професії.

Розглянемо категоріально-понятійний апарат дослідження. Поняття «стандарт» (від англ. «standard»), за О. Овчарук, будемо розуміти як «норма, мірило, зразок» [4]. Можна стверджувати, що сьогодні в умовах глобалізації процес, який спрямований на узагальнення, уніфікацію, впорядкування під визнану норму товару, послуги, процесу тощо в усіх сферах життєдіяльності людини, варто розуміти як *стандартизацію*.

У процесах модернізації професійної підготовки фахівців також відмічено вплив стандартизації: професійні стандарти як глобальні й національні інструменти уніфікації і стандартизації компетентностей фахівців у різних галузях по всьому світі стали відігравати вирішальну роль на глобальному економічному ринку, зокрема й

на ринку праці. Зріс вплив професійних стандартів на конкурентоспроможність не тільки окремого фахівця, а й організації/підприємства/держави: відповідність визнаним стандартам надає більше переваг і можливостей у світі конкурентної боротьби за сфери впливу.

Під «професійним стандартом» будемо розуміти «затверджені в установленому порядку вимоги до кваліфікації працівників, їх компетентностей, що визначаються роботодавцями і слугують основою для формування професійних кваліфікацій» [5, с. 33]. Структурою професійних стандартів передбачено, що професійна діяльність розподіляється на «основні трудові функції, для кожної з яких установлюються вимоги до знань, умінь працівника та критерії виконання цих вимог» [5, с. 33]. Саме той факт, що професійні стандарти описують вимоги до виконання працівниками завдань професійної діяльності, є значущим для дослідження. З'ясовано, що професійні стандарти використовуються для такого:

- розроблення державних стандартів вищої освіти, професійно-технічної освіти, освітніх програм, навчальних програм і їх навчально-методичного забезпечення;
 - проведення оцінки відповідності компетентностей працівників, випускників навчальних закладів вимогам професійного стандарту;
 - використання у сфері управління персоналом, у тому числі його сертифікації та атестації;
 - професійної орієнтації населення ...;
 - використання під час проведення процедур підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб;
 - формування єдиних критеріїв виконання вимог до здатностей (компетентностей) особи, незалежно від шляхів її отримання» [5, с. 33].
- Отже, професійний стандарт обумовлює вимоги освітнього стандарту.

Зазначимо, що «освітній стандарт», за О. Овчарук, тлумачимо як показник, за допомогою якого «вимірюється навчальний прогрес та досягнення учнів у певних змістових зонах протягом конкретного періоду навчання і який визначає ступінь оволодіння учнями елементами знань» [6, с. 5].

Для дослідження цікавою є класифікація освітніх стандартів, зокрема, Т. Х'юсена та А. Тайджмана, які освітні стандарти поділяють на три типи: 1) можливості, що надає освітня система для досягнення необхідного рівня стандартів і розглядаються як сам стандарт (англ. opportunity to learn standards); 2) стандарти змісту освіти (англ. content standards) – вони визначають частини змісту освіти або навчального плану, які мають опанувати студенти; 3) стандарти навчальних досягнень (англ. performance standards) – вони визначають ступінь успішності студентів у

засвоєнні змісту освіти і сфери професійної діяльності [7, с. 2–5; 6, с. 5].

Також для дослідження варто визнати необхідною класифікацію освітніх стандартів з виділенням трьох основних типів: державний стандарт вищої освіти, галузеві стандарти вищої освіти і стандарти вищої освіти закладу вищої освіти [8, с. 820–821]. Академія педагогічних наук України у 2008 р. тлумачить *державний стандарт вищої освіти* як «складову системи стандартів вищої освіти, яка затверджується вищим виконавчим органом країни та містить перелік кваліфікацій за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, перелік напрямів та спеціальностей, вимоги до змісту, обсягу й рівня освітньої та професійної підготовки і є основою оцінки освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня випускників...» [8, с. 820–821]. А вже у 2014 р. в Законі України «Про вищу освіту» закріплено визначення державного стандарту вищої освіти як сукупності «вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності» [9].

В Україні, як і в США, Австрії та Південній Кореї, для кожної зі сфер професійної діяльності наявні галузеві стандарти вищої освіти [10; 11; 12; 13]. Зазвичай *галузеві стандарти вищої освіти* містять освітньо-кваліфікаційні характеристики випускників, освітньо-професійні програми підготовки та засоби діагностики якості вищої освіти [8, с. 821]. Галузеві стандарти вищої освіти «визначають місце фахівця в структурі галузей економіки держави і вимоги до його компетентностей, інших соціально важливих якостей, систему виробничих функцій і типових завдань діяльності й умінь для їх реалізації» [8, с. 821]. У багатьох країнах, зокрема в Україні, США, Австрії та Південній Кореї, діють визнані на національних рівнях *стандарти вищої освіти закладу вищої освіти*. Вони розробляються й затверджуються безпосередньо кожним закладом вищої освіти, зазвичай «включають перелік спеціалізацій за спеціальностями, варіативні частини освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників закладом вищої освіти, освітньо-професійних програм підготовки та засоби діагностики якості вищої освіти, навчальні програми та плани» [8, с. 821].

На основі узагальнення вищенаведених визначень пропонуємо розуміти поняття «*стандарту підготовки перекладачів*» як складник системи стандартів (освітніх і професійних) для перекладацької професії, які узгоджені між собою й визначають вимоги до успішності студентів у засвоєнні змісту освіти та сфери професійної діяльності, а також вимоги до рівня компетентностей відповідно до функцій, що виконуються в професійній діяльності.

Стосовно професійних стандартів для перекладацької професії, то насамперед зазначимо, що у світі діє міжнародний стандарт для постачальників мовних послуг ISO 17100 Certified Translation Services, яким послуговуються перекладацькі компанії, індивідуальні перекладачі, відділи перекладу організацій, фірм тощо [14]. Він є стандартом якості перекладацьких послуг. Стандарт ISO 17100: 2015 замінив стандарт UNE-EN 15038 від 2006 р. Стандарт якості ISO 17100 включає положення для постачальників послуг із перекладу (TSP), що стосуються управління основними процесами, мінімальними кваліфікаційними вимогами, наявністю й управління ресурсами та іншими діями, необхідними для надання якісної послуги з перекладу. Міжнародний стандарт якості ISO 17100: 2015 визначає вимоги до всіх аспектів процесу перекладу, які безпосередньо впливають на якість і надання послуг з перекладу. На зазначені визнані глобальні стандарти орієнтуються регіональні стандарти. Так, стандарт ISO 17100: 2015 діє в США [17]. У Європі до листопада 2015 р. діяв Європейський стандарт якості (European quality standard) EN-15038:2006, який у 2015 р. замінено міжнародним стандартом якості ISO 17100: 2015. Тому можна допустити висновок, що як регіональні, так і національні (державні) стандарти у сфері перекладу орієнтовані на міжнародний стандарт ISO 17100: 2015.

В Україні діє стандарт СТТУ АПУ 001-2000 Асоціації перекладачів України від 29.03.2003 [16]. Сертифікація перекладачів здійснюється відповідно до ISO 9002. Уважаємо доцільним вивчити відповідність стандарту СТТУ АПУ 001-2000 міжнародному стандарту якості ISO 17100: 2015 і привести у відповідність викликам часу.

Щодо наявності професійних стандартів перекладачів в Австрії, то варто зазначити, що Австрія є членом Європейського комітету стандартизації (CEN) [15; 18], яким ухвалено стандарт EN-15038. Отже, з 2006 р. Австрія, як і Бельгія, Кіпр, Чехія, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Ісландія, Ірландія, Італія, послуговується UNI-EN-15038: 2006. Слушно зазначити, що Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Іспанія використовують UNE-EN: 15038: 2006, а Швеція, Швейцарія та Великобританія – стандарт BS-EN-15038: 2006 [15]. Загалом характеристики стандарту EN-15038 полягають, по-перше, в тому, що він визначає процес перекладу, де якість гарантується не перекладом, який є лише однією фазою процесу, а тим, що переклад здійснюється іншою особою, ніж перекладач; по-друге, він визначає професійні компетенції кожного учасника процесу перекладу, переважно перекладачів, рецензентів, редакторів і коректорів.

Різновид іспиту		Стандарт
TOEFL	Іспит IBT, що проводиться в центрі оцінювання освіти в США	Письмо – мінімум 25 балів
TOEIC	Іспит, що проводиться в центрі оцінювання освіти в США	Письмо – мінімум 150 балів
TEPS	Кваліфікаційний іспит з англійської мови, що проводиться в Сеульському університеті	Письмо – мінімум 71 балів
G-TELF	Іспит, яким завідує міжнародний дослідницький центр тестування в США	GWT письмова робота – мінімум 3 рівень
FLEX	Кваліфікаційний іспит з лінгвістики, що проводить корейський лінгвістичний університет	Письмо – мінімум 200 балів
MATE	Кваліфікаційний іспит з англійської мови, що проводиться в жіночому університеті Сукмьонг	Mate Writing Рівень 3 і вище

Джерело: *Норми сертифікації перекладачів / Міністерство юстиції Республіки Корея*. URL: http://www.moj.go.kr/doc_html/viewer/skin/doc.html?fn=f5ee442e4ec247a4999395d560285b48&rs=/doc_html/viewer/result/201810/ [13].

Відповідність освітньої підготовки професійним стандартам перекладачів у Південній Кореї з 1 жовтня 2013 р. регулюють Норми сертифікації перекладачів Міністерства юстиції Республіки Корея [13]. Наявні освітні програми підготовки перекладачів на всіх рівнях: бакалаврату, магістратури, аспірантури – відповідають державним нормам сертифікації перекладачів [13].

У пункті 2 розділі 5 вищенаведених норм зазначено державні вимоги професійних стандартів, а отже, те, хто має право працювати перекладачем: 1) людина, яка, відповідно до закону про вищу освіту, отримала вищу освіту в університеті, а також в магістратурі зі спеціальності «Іноземна мова», людина, яка має вчений ступінь вищий за бакалавра; 2) людина, яка отримала результати з кваліфікаційних іспитів з іноземної мови за такими критеріями:

Висновки і пропозиції. Отже, дослідженням підтверджено, що питання стандартизації підготовки перекладачів є актуальним для всіх країн, які досліджувалися, через щорічне зростання світового ринку перекладу. На основі вивчення категоріально-понятійного апарату (від поняття «стандарт», «професійний стандарт», «освітній стандарт» до деяких класифікацій освітніх стандартів) визначено поняття «стандарт підготовки перекладачів» та обґрунтовано, що для досягнення цілі № 4 «Якісна освіта» із цілей сталого розвитку України головним чинником є відповідність результатів освіти вимогам освітніх і професійних стандартів, зокрема, й для перекладацької професії. Поняття «стандарт підготовки перекладачів» визначено як складник системи стандартів (освітніх і професійних) для перекладацької професії, які узгоджені між собою й визначають вимоги до успішності студентів у засвоєнні змісту освіти і сфери професійної діяльності, а також вимоги до рівня компетентностей відповідно до функцій, що виконуються в професійній діяльності. У ході здійснення порівняльного аналізу стану проблеми в різних країнах із різних частин світу, а саме: України, Південної Кореї, США, Австрії – та вимог систем підготовки перекладачів у кожній із країн, що досліджувалася, виявлено наявність національних стандартів підготовки перекладачів у кожній із країн. З'ясовано, що національні стан-

дарт підготовки перекладачів мають певні несуттєві відмінності, але в головному вони збігаються: національні стандарти підготовки перекладачів є освітніми стандартами, які корелюють із професійними стандартами для професії перекладача й відповідають актуальним потребам ринку праці. З'ясовано, що як регіональні, так і національні (державні) стандарти у сфері перекладу орієнтовані на міжнародний стандарт ISO 17100: 2015. Національні стандарти підготовки перекладачів у кожній із країн виступають у ролі стандартизованих інструментів вимірювання якості вищої освіти для спеціальностей з перекладу.

Перспективи подальших наукових пошуків полягають у дослідженні можливостей для більшої лабільності стандартів підготовки перекладачів в умовах швидко мінливих вимог глобального конкурентного економічного ринку.

Список використаної літератури:

1. Голубенко О., Морозова Т. Результати навчання як об'єкт стандартизації. URL: http://library.uipa.edu.ua/library/Documents/BolonProz/3/vis_osv_ukr_rez_nav4.htm.
2. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Завдання та індикатори / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. 2015. 24 с. URL: <http://bit.ly/SDGsUkraine>.
3. Сергєєва О.В. Професійна підготовка перекладачів референтів в університетах Великої Британії. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». 2011. Вип. 20. С. 126–128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2011_20_49.
4. Овчарук О.В. Сучасні підходи до розвитку поняття якості освіти: світовий контекст. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / за заг. ред. О.І. Локшиної. Київ: К.І.С, 2004. С. 15–19.
5. Глосарій термінів з моніторингу та оцінювання / А. Горошко, Т. Нарчинська, І. Озимок, В. Тарнай. 2-е видання. Київ: Українська асоціація оцінювання, 2016. 53 с.
6. Овчарук О.В. Освітні стандарти та розробка тестів як інструменту їх оцінювання: досвід

- країн зарубіжжя. Директор школи, ліцею, гімназії: Всеукраїнський науково-практичний журнал. 2008. № 6. С. 4–8.
7. Monitoring the Standards of Education. Concepts and their Definitions / ed. by T. Husen, A. Tuijman. New York: Pergamon, 1994. 266 p.
 8. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
 9. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
 10. Павленко О.О., Бондар О.Є., Бе Джі Йон. Концептуальні підходи до підготовки перекладачів: сутність та системи підготовки (на прикладі США, Австрії, України). Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. Кременчук: КрНУ, 2018. Випуск 2 (109). Частина 2. С. 89–94.
 11. Левицька Н.В. Концептуальні засади професійної підготовки перекладачів в країнах Західної Європи. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія «Педагогічні науки». 2011. № 5.
 12. Universität Wien. Studienservice und Lehrwesen. (2018). Transkulturelle Kommunikation (Bachelor). URL: <http://slw.univie.ac.at/studieren/studienangebot/bachelor-und-diplomstudien/transkulturelle-kommunikation-bachelor/>.
 13. Норми сертифікації перекладачів / Міністерство юстиції Республіки Корея. URL: http://www.moj.go.kr/doc_html/viewer/skin/doc.html?fn=f5ee442e4ec247a4999395d560285b48&rs=/doc_html/viewer/result/201810/.
 14. ISO 17100 Certified Translation Services. International Standard for Language Service Providers. 2015. URL: <http://qualitystandard.bs.en-15038.com/>.
 15. European quality standard EN-15038:2006. URL: <http://qualitystandard.bs.en-15038.com/>.
 16. Стандарт СТТУ АПУ 001-2000 Асоціації перекладачів України. Кваліфікація та сертифікація перекладачів / Асоціація перекладачів України. 29.03.2003. URL: <http://www.uta.org.ua/15>.
 17. Translation Certifications and Certificate Programs. URL: <http://qualitystandard.bs.en-15038.com/>.
 18. Mayer F. Konzeptionelle Ausgestaltung der Ausbildung der Dolmetschern und Übersetzern. URL: http://www.transforum.de/download/Mayer_BA_MA_in_Europa.pdf.

Pavlenko O., Choi Kw. S., Bondar O., Bae G.Yo., Horbanova O. Standards for training translators and interpreters: an overview (on the example of Ukraine, South Korea, the USA and Austria)

The article deals with the standards of translator and interpreter training on the example of certain countries (Ukraine, South Korea, the USA, Austria). For the first time a comparative analysis of the requirements of the system of training translators and interpreters in the countries from different parts of the world was carried out from the point of view of the presence/absence of a standard for preparing translators and interpreters. Firstly, the categorical-conceptual apparatus was considered (from the notion of “standard”, “professional standard”, “educational standard” to some classifications of educational standards), and the notion of “standards for training of translators and interpreters” was defined. Then, the state of the problem in each of the countries surveyed was described, and an overview of existing standards was presented. It has been found that the issue of standardizing of translator and interpreter training is of significance in all above mentioned countries because of the annual growth of the global market for translation. The presence of national standards for training translators in each of the countries was revealed. It is found out that the national standards for translator training have some minor differences but in the main they coincide: national standards for training translators are educational standards that correlate with professional standards for the translator profession and meet current needs of the labor market. National standards for training translators in each of the countries serve as standardized tools for measuring the quality of higher education in the translation specialities. It is proved that in order to achieve goal 4 of “Quality Education” from the goals of sustainable development of Ukraine, the main factor is the conformity of the results of education with the requirements of educational and professional standards, including those for the translation profession. The authors see the prospects for further scientific research in the study of opportunities for a greater liability of standards for training translators and interpreters under the rapidly changing requirements of the global competitive economic market.

Key words: training of translators and interpreters, standards, professional standards, educational standards, standards for training of translators and interpreters.